

3022

ΒΙΒΛΙΟΦΗΚΗ ΤΟΥ «ΚΗΡΥΚΟΣ»

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΣΑΜΑΡΤΕΙΔΟΥ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΥΠΟΘΗΚΑΙ

2
15

©
SISMANOGLIO
MIRALIS

Ἔκδοσις τῆς Ἑταιρείας ἐκ Παιδείας

ΕΝ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1891

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑΙ ΥΠΟΘΗΚΑΙ

Ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ πολλῶν λόγων καὶ καλῶν ἐπιπαρχόντων, οὐδέτις ἤτις ἐγράφη μοι καὶ ὁ λόγος περὶ σιμῶν Ἰργου, καὶ Θεῶ μάλιστα ἀρέσκοντος ἐπιτηδεύματος, δι' αὐτὴν ἢ χρῆσιν τοῦ βίου προτελεῖται κρησὶς, ἥτοι ὁ περὶ τοῦ παιδαγωγικοῦ Ἰργου καὶ τῶν προσόντων, ἅπασιν ὀφείλει νὰ ἔχῃ καὶ νὰ ἀναπτύξῃ ὁ μέλλων νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν τῶν παιδῶν ἀγωγὴν.

Ὅπως ἐπιδοθῇ τις μετὰ ζήλου καὶ ἐπιτηρείας εἰς τὴν τῶν παιδῶν ἀγωγὴν, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐμφορῆθῃ πρῶτον ὑπὸ τῆς συνειδητικῆς τῆς εἰσεως τοῦ παιδαγωγικοῦ Ἰργου, νὰ συζητηθῇ δελεασθῇ ἀκριβῆ καὶ ὑψηλὴν ἰδίαν περὶ τῶν παιδαγωγικῶν καθηκόντων. Ὁ μέλλων λοιπὸν νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς νεολαίας ὀφείλει νὰ ἀντισταθμίτῃ διὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ τὴν δυσχερείαν τοῦ παιδαγωγικοῦ Ἰργου καὶ νὰ ἐροδιασθῇ διὰ γέν-

ναϊότητος μὴ εἴσσης αὐτὸν νὰ ἀπαυδήσῃ ἐκ τῶν μέθων καὶ τῶν ἀγέλων τοῦ ἐπιπόνου τούτου ἔργου. Ὁραῖται νὰ πείσῃ ἐαυτὸν ὅτι εἶναι ἀπόστολος, ἀπόστολος μέλλων νὰ ἰργασθῇ οὐχὶ χάριν ἑαυτοῦ, οὐδὲ πρὸς ἀναζητήσιν τοῦ ἰσίου συμφέροντος, ἀλλὰ χάριν τῶν ἄλλων καὶ πρὸς τὸ κοινὸν ἀγαθόν.

Κοινὸν τι ἐπάγγελμα. ἢ οὐδέποτε ἐπιτέδευμα ἔν ἐχει τὸ διακριτικὸν σύμβολον τοῦ ἔργου τοῦ παιδαγωγοῦ. Ὁ ἀσκὼν κοινὸν τι ἐπάγγελμα ἢ ἐπιτέδευμα ὄν ἐργάζεται ὁριστικῶς χάριν τῶν ἄλλων, ἀλλὰ κοπιᾷ ἐν ἀμέσῳ ὑπὲρ ἑαυτοῦ μόνου, ὅπως ἀειλήσῃ ἐαυτὸν ἐκ τοῦ ἐλπιζομένου κέρδους.

Ἄ. ὁ τοιοῦτος φανῆ δόκιμος ἢ ἀδόκιμος περὶ τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος ἢ τοῦ ἐπιτετεύματος αὐτοῦ. αὐτὸς μόνος ὁραῖται ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν, ἢ πᾶσαι ἔνεκα τῆς ἀδελφότητος καὶ ἀμελείας αὐτοῦ. Πάντῃ ἄλλως ὅμως ἔχει τὸ πρᾶγμα, προκειμένου περὶ τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἄν ὁ υποδείματοποιὸς σου, λέγει ἀρχαίως τις οὐλόσφορος, εἶναι κακὸς τεχνίτης, κατασκευάζων φαῦλα ὑποδείματα, ἢ ἂν ἔχη τὴν ἀξίωσιν ὅτι εἶναι υποδείματοποιός, ἢ ἢ ὄν εἶναι, ὄν ἡθελῶς ὑποστῆ σπουδαίαν ζητίαν· ἀλλ' ἂν ὁ παιδαγωγὸς τοῦ υἱοῦ σου μὴ ἔκ τῶν προσόντων τοῦ παιδαγωγοῦ ἔχη, ἀλλ' ἢ τὸ ὄραμα, ὄν βλέπεις ὅτι σῦρει τὸν οἶκόν σου εἰς τὸν

ὄλαθρον ἢ. Μέγιστον λοιπὸν τὸ τοῦ παιδαγωγοῦ ἀξίωμα. Μέγιστα καὶ ἱερῶτα τὰ εἰς αὐτὸν ἀνατιθέμενα συμφέροντα. Τί προσηλύτερον ἔχει ἢ οἰκογένεια ἢ τὰ ἴδια τέκνα; Χάριν τῶν τέκνων τούτων ὁ πατὴρ κέρμαται καὶ ἐκείστην ὑπὸ τὸ ἀχθος τῆς ἐργασίας· χάριν τῶν τέκνων τούτων ἢ μέγιστον μετὰ προσοχῆς ἐπιστομὴν ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ οἴκου, προσπαθῶσα νὰ εὐξίστη διὰ τῶν οἰκονομικῶν αὐτῆς τὰ μικρὰ ἢ μεγάλα περιστάματα. Περὶ τὰ τέκνα ὁ πατὴρ καὶ μέγιστον συγκροτοῦσι τὰς σκέψεις τῆς διανοίας καὶ τὰ συναισθήματα τῆς καρδίας αὐτῶν. Τὰ τέκνα ὄν, τὰ τιμολογῶντα ταῦτα κερμήλια, πατὴρ καὶ μέγιστον παραδίδουσι τῷ παιδαγωγῷ. Εἶσι ὄν τὰ τέκνα ταῦτα ἂν μόνον τῶν γονέων, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινῆς κερμῆλια, ὅσοι ταῦτα εἰς γέρας τοῦ παιδαγωγοῦ παραδίδονται, μέλλοσι βραδύ ἔρον νὰ εἶναι ὁ τρεφὴς αὐτῆς ὁ πάσης τάξεως ἄργεται, καὶ ἂν πάντα ὄν τὰ στερήματα καὶ τὰ νόματα αὐτῆς στερήματα.

Τοιοῦτον πολὺ ἔστιν παρεκτεθέθη παρελαβάναι ὁ παιδαγωγός. Διὰ τῆς καταλλήλου κηλειργίας τῶν ἐν τοῖς παιδίοις σπερμάτων· ὁ παιδαγωγός ὄν πλουτίζει τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν κοινότητα δι' ἀνθρώπων σιβόντων τὰς ἀρχὰς ἐφ' ὧν

ΕΠΙΣΤΟΜΗ

ιδράζεται ἡ οἰκογένεια, ἡ κοινωρία, ἡ ἀνθρωπότης.

Κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰκανότητος καὶ τῆς ἐπιμελείας τοῦ παιδαγωγοῦ τὰ εἰς αὐτὸν περικλυόμενα παιδία θὰ ἀναπτύσσων ἢ οὐχί τὸ ἐν αὐτοῖς πνευματικόν, συναισθητικόν, καὶ σωματικόν εἶναι.

Ὁ παιδαγωγὸς ἄρα ἀποστολὴν ἔχει νὰ προτομασθῇ τὸ μέλλον τῶν παιδίων. Πρὸς ἐκπλήρωσιν δὲ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ὀφείλει ὁ παιδαγωγὸς νὰ ἀναπτύξῃ πρὸς τὰ ἴδιος ἠθικὰ, ὧν ἀνεὺς οὐκ ἔστι δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ ἐν τῷ σταθμῷ αὐτοῦ, καὶ θὰ ὑπέχῃ φειδάρην εὐθύνην ἐκείνην ἕνεκα καὶ ἀνάγκη πῶν. Ἦνα ἀναπτύξῃ τὰ ἐπιπέδω πρὸςόντα, ὀφείλει νὰ λάβῃ ἀνωθεν φρονίην τινα ἰκανότητα πρὸς ἀσκασιν τῶν παιδαγωγικῶν καθηκόντων.

Ἡ φρονικὴ αὕτη ἰκανότης εἶναι ἡ ἀνωθεν ἀρίστηλος κλήσις. Ὁ τὴν ἀρίστηλον ταύτην κλήσιν ἔχων συναισθάνεται ἐμφύτων πρὸς τὰ παιδαγωγικὰ τέσιν. Σπειρώμεν ὁμοίω, νὰ εἰπωμεν ὅτι ὁ εἰς τῆς κλήσεως ταύτης ὄργανός ἔστιν εἶναι ἰσοβάθμιας πρὸς ἅπαντας τοῖς ὄντως ἐκτεταμένοις, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἐπαρκὴς, ὅταν ὁ παιδαγωγὸς συναισθάνηται ἀγάπην πρὸς τὰ παιδία καὶ σίβας πρὸς ἑαυτὸν. Ὁ χεῖρων ἐπὶ τῇ θέσῃ τῶν παιδίων, ὁ μὲν ἐνοχλοῦντος ὑπὸ τῆς κωφότητος καὶ τῆς τυφλότητος αὐτῶν,

ὁ μειδιῶν ἐπὶ τῇ ἡδύει αὐτῶν χαρῆ, ὁ ἐνδιαφερόμενος περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῶν, οὗτος ἀγαπᾷ τὰ παιδία, φέρει τὸν ἕνα ἐκ τῶν δύο οὐσιωδῶν χαρακτηρίων τῆς ἀληθοῦς κλήσεως. Ὁ κλυόμενος τῆς ἰδίας ἐγνοήσεως ὑπολήψεως, ὁ κλυὸς ἐκλεγῶν τοὺς ἐπιτηδείους καὶ φίλους αὐτοῦ, ὁ ἀποδοκιμάζων μετὰ παρηγορίας τὸ κακόν, τὴν ἰσοσμο-διαγωγίην, τὸν κούρον καὶ ἐκδοκίμημένον τὸν, ὁ ἀποριέγων τὴν κολακίαν ἐπὶ κινδύνῳ τοῦ ἰσοδοκίμασι τὰ πάντα, ὁ ἐγχαράττων ἐν ταῖς διαφόροις πράξεσι τοῦ βίου τὸν τύπον τῶν πεποιθήσεων καὶ τῶν ἠθικῶν καὶ θερησκευτικῶν συναισθημάτων αὐτοῦ, ἔστι λόγῳ, ὁ σίβας ἑαυτὸν, οὗτος φέρει τὸν ἕτερον χαρακτηρίων τῆς ἀληθοῦς κλήσεως. Ἄν τις δὲν συναισθάνηται τὰς ἐμφύτους ταύτας διαθέσεις, ὀφείλει νὰ ἀποχωρῇ ὡς τάχος τοῦ παιδαγωγικοῦ ἔργου καὶ νὰ καταλείπῃ αὐτὸ εἰς δεξιωτέρους χεῖρας.

Ἄν ἀρκεῖ δὲ νὰ γεννηθῇ τις ἔχων τὴν κλήσιν, εἶναι ἀνάγκη νὰ καλλιεργήσῃ καὶ κατὰ τὸ δυνατόν ἀναπτύξῃ καὶ πρὸςόντα ἀπαραίτητα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς, ἢ ἀνωθεν ἰσοδοκίμασι ταῦτα εἶναι ἡ μετριοπροσόνη, ἡ φρόνησις, ἡ ἀβροπροσόνη καὶ ἡ ἐμπροσηγορία, ἡ ἀγάπη τοῦ μονήρους βίου καὶ τῆς μελέτης καὶ ἡ ἰσοδοκίμασι.

Ἡ μετροπροσόνη εἶναι ὁ διακριτικὸς χαρακτὴρ τῆς ἀληθείας ἀξίας, παρεκτροπῆς αὐτὴν δι' αἰγλης τοσοῦτω ζωηροτέρως ὅση ὀλιγωτέρως αὐτὴ μέμνηται ἐπιδείξεται. Ἡ μετροπροσόνη ἐξίσταται τὴν ἀληθῆ ἀξίαν, ποιεῖ ἀπέχουσα τοῦ νὰ συγκρίνη αὐτήν. Ἄς προσέχη λοιπὸν ὁ παιδαγωγὸς πολὺ ὀπως μὴ ἄγαν ἐπαικίως κρίνη περὶ ἑαυτοῦ. Δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι αἱ περιστάσεις, ἡ φύσις τῶν ἀσχολιῶν αὐτοῦ, αἱ ἀνθρώποι πρὸς αὐτὸν ἔχει συναρτίαν, προέχουσι τὴν κινδυνώδη ταύτην καὶ ὀλεθρίαν τὴν εἶναι τοῦ ἄγαν ἐπαικίως κρίνειν περὶ ἑαυτοῦ. Ὁ παιδαγωγός, ἀναγκαζόμενος νὰ λελῆ σχεδὸν ἀδιαιρέτως ἐν τῇ σχολῇ αὐτοῦ, ὀδύσει, ἐπιθίς τῆς ἑαυτοῦ ιδέας, ἐπιπλήττειν ἢ προσπαθεῖν νὰ κρίνη τοὺς μαθητὰς περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν γνωριῶν τοῦ κινδυνώδη κατὰ πάσων στιγμῶν νὰ θεωρηθῆ παρεκτροπῆς, λαλοῦς, σίλαρος ἢ ἀπότομος. Συνουρίων λοιπὸν ὁ παιδαγωγὸς τὸν κίνδυνον, ὃς ἐπικαλύπτεται ἐπίκουρον τὴν μετροπροσόνην.

Καὶ αὕτη ἡ παρεκτροπὴ τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ ἡ οὕτως ὃς φέρει τὸν τύπον τῆς μετροπροσόνης, θεδαίως ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἀπειτούμεν ἵνα ἡ παρεκτροπὴ τοῦ παιδαγωγοῦ ἐμφάνη τὴν εὐαφείαν καὶ τὴν καθαρότητα, μηδενίς δὲ ἀταξία περὶ τὸν ἱμαπερὸν ἐξ ἰκονοῦ ἀμελείας προερχομένην προσηύει εἰς τὰ βλέμματα, μηδὲ θία πανουργίας

δυσκόλως ἐξηγουμένης προσβάλλη τὰ ὄμματα· ἀλλ' ἀπειτούμεν πρὸς τοῦτοις ἀποφυγῆν πάσης πολυτελείας, κατὰ τὰς παρεκτροπὰς τῶν ἱμαπερῶν προπατόρων· καὶ μὴτε λίαν πολυτελεῖς, μὴτε ἄγαν εὐτελεῖς, πειρῶ τὸ περὶ τὴν ἐσθῆτα καὶ οὐκίτην καὶ τὴν ἑτέραν διαγωγὴν, τὸ σῶμα διακεῖν· τὸ μὲν γὰρ φρονεῖσθαι ἢ γελάσθαι ποιεῖ, τὸ δὲ μισεῖσθαι ἢ ἐλαττοῦσθαι· Ἄποθεῖτω λοιπὸν ὁ παιδαγωγὸς μακρὰν ἑαυτοῦ ἐν τε τῇ σχολῇ καὶ ἐκτός· αὐτὴς πάντα τὰ ἐπιδεικνόντα πολυτελείαν, ὀλεθρὰ ταῦτα ἀντὶ νὰ χρησιμεύωσιν ὡς παράδειγμα τοῖς ἀνθρώποις ἐν μέσῳ τῶν ὁμοίων ζῆ, ἐμπιστοῦ μόνον ἀπέχουσαν καὶ ἀποτροπῆν. Ὅπως ἐν τῇ σχολῇ οὐραίει νὰ ὀτινὸς σοβαρότητα ἀμέτοχον πάσης σχολαστικότητος καὶ ἐπιτελεῖν νὰ ἐμπνεῖ σέβας καὶ οὐχὶ νὰ ἐπισπάται τὸν γέλωτα τῶν μαθητῶν, οὕτω πῶς καὶ ἐκτός αὐτῆς οὐραίει νὰ συνουρίση κατὰ τι ἀκρῶς μέτρον τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ ἀξιοπρέπειαν μετὰ τῆς αὐστηρῆς ἀπλότητος τοῦ σχήματος αὐτοῦ. Σαρνιπρεπὲς δὲ ὡς εἶναι ὁ παιδαγωγὸς οὐχὶ μόνον κατὰ τὰ σχῆμα καὶ τὸν ἱμαπερὸν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ βίῳ. Τὰ ἐπιπλά αὐτοῦ ὡς μὴ εἶναι πλείονα τῶν ἀναγκασιῶν· τὰ φαγκτὰ τῆς τραπέζης αὐτοῦ ὡς μὴ εἶναι ἐκ τῶν περιζητήτων, παρεργίαι ὄρων καὶ μύρα ζενικὰ καὶ πύματα καὶ πολυτελεῶν οἶνων διαχύσις. Καὶ

πᾶσαι δὲ αἱ ἕξεις τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ αἰ ἐμφανί-
νται τὴν παρουσίαν καὶ ἀνάσθησιν ἀνθρώπου συ-
νωτοῦ καὶ ματριοπαθοῦς καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἀντιφάσει.

Ἡ φρόνησις ἐπίσης συντελεῖ τὸ μέγιστον πρὸς
ἐπιτυχίαν τοῦ παιδαγωγικοῦ ἔργου. Οἱ ἀνθρώποι
πολλὰ ἀπαιτοῦσι παρὰ τοῦ παιδαγωγοῦ, ὅσοι ἢ
θέσις αὐτοῦ εἶναι μᾶλλον ἀποπτος τῆς θέσεως πνε-
υτικῆς ἄλλου. Διαβημὸν τι ἀπερίσκεπτον ἢ σφάλμα ἢ
παράπτωμα ἔκδο τοῦ τεχνότου διαπραγματεύοντα
θὰ παρήγαγε ἀπαισιότατον ἢ ὅταν θὰ εἶχε ἐπι-
κόλουθα· ἀλλὰ θὰ ἦτο βαρύτερον καὶ θὰ εἴθε
τε τὸν παιδαγωγόν, ὅστις θὰ ἔποιε τοῦτο.

Ἐν πρώτοις λέγονται φρονήτως πανταλοῦς τοῦ
δραματίου· τόπος, ἐν εἰς διεξήγονται θεμελιώδεις
καὶ ἄτακτοι συζητήσεις καὶ ἐν εἰς γίνονται ἀνο-
μοι διαγύσεις, ἢ παύονται τοῖς περιστάσεως
ἀκαμψα ἢ ἀντικείμενα τῇ ἐπιχειρήσει θεάματα.
Αἱ σχέσεις τοῦ παιδαγωγοῦ αἰς μεθρήζονται κατὰ
τὴν ἀνάγκην τοῦ βίου καὶ τῆς ἐπιχειρήσεως.
Μετὰ παρουσίας ἐκδηλῶν τὴν γνώμας αὐτοῦ, προ-
καλέστω παρὰ τῶν ὑπίστων συμβαλλόντων τῆς ἐπι-
νοίας, ἀποφραγίτω ἐπιμελῶς πᾶσαν ἀκρίτου
ἕλκ. Ἡ ἀκρίτου εἶναι τῷ ὄντι τεκμήριον με-
κρονίας καὶ πολλῆς φύλλης καρδίας.

Ἀκρίτου εἶναι ὅταν ὁ παιδαγωγὸς ἀποβάνει συ-
νήθως ἀκρίτου αἴτιος διαπληκτισμῶν καὶ θλίψεων

καὶ συμφορῶν καὶ προκαλεῖ παντοιοῦς δυσχερεί-
ας ἐν τῇ διεξήγησιν τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Δὲν ἀρκεῖ
ὁ μόνον ἢ ἀτομικὴ φρόνησις τοῦ παιδαγωγοῦ. Ἡ
οἰκτινία αὐτοῦ ὀφείλει νὰ ἦναι κατὰ πάντα
πρότυπον τοῦ βίου τῶν οἰκογενειῶν. Πάντες αἱ ἐπι-
κεῖται τοῦ παιδαγωγοῦ πρέπει νὰ εἶναι ἀνεπίλη-
πτοι· ἡ κουφόνια καὶ ἡ ἀφροσύνη πρέπει νὰ εἶ-
ναι ἀποκλεισθέναι τοῦ οἴκου τοῦ παιδαγωγοῦ.
Ἐν ἐναντίῳ περιπτώσει ὁ παιδαγωγὸς θὰ ὀφεί-
στατο τὰς συνέπειας τῶν οἰκογενειακῶν ἐλαττω-
ματων.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν πλείαις περιπτώσει τοῦ βίου
συμβαίνει ἡ ἐναργεστάτη διάκωσις, ἡ μέγιστη ἐπι-
σκερμένη κρίσις, ἡ λεπτομεριεστάτη καὶ ἀσφαλίστατη
συνείδησις καὶ ἡ ἀκρίτου ἀφροσύνη νὰ μὴ ἐπι-
δρακῶσι τῷ παιδαγωγῷ πρὸς διεξήγησιν ὑπο-
θέσεων ἐνδιαφερομένων ἀμέσως αὐτῷ, καὶ ἐπειδὴ
ἰκρίτου εἶναι συνήθως κακὸς κριτὴς ἐν ταῖς
ιδίαις αὐτοῦ ὑποθέσειν, ἐπιανάγκη εἶναι ἡ
καταφυγὴ εἰς ἀγαθὸν σύμβουλον. Ὁ παιδαγωγὸς
ἐν ταῖς δυσχερείσιν αὐτοῦ περιστάσεσιν, αἰς προσπα-
θῆ νὰ ἀνευρίσκῃ καὶ ἀναγνωρίζῃ τοὺς φρονιμω-
τάτους καὶ αἰς συμβουλεύηται τὴν φρόνησιν καὶ
τὴν πείραν αὐτῶν.

Ἡ δὲ ἀφροσύνη καὶ ἡ εὐπροσηγορία ἀπα-
ραίτητα τυγχάνουσιν οὗτοι τῷ παιδαγωγῷ, ὅστις

δι' αὐτῶν ὀφείλει νὰ διαφυλαίξῃ τὰς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους σχέσεις αὐτοῦ. Πεγαίξουσι δι' ἡ ἀδρότητα καὶ ἡ εὐπροσηγορία ἐκ τοῦ συναισθήματος τῆς πρὸς τοὺς ἄλλους εὐμενείας καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ χαρίζεσθαι αὐτοῖς ὑπὸ τῶν συναισθημάτων τούτων ὑπεκκίετα· ἡ φωνὴ ἑαυτῶν καὶ ἰδύονται, ὡςὶκς ἐκδηλοῦσιν αὐτὰ. Σημαντικόν δὲ ὅτι οὐδὲν εἶτιον προσωπικοῦ συμφέροντος οὐδὲ κανονιστοῦ πρέπει νὰ ἐνεργῆσιν ἐν τοῖς συναισθηματικαῖς.

Ἐν ταῖς πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ δήμου σχέσεσιν αὐτοῦ ὁ παιδαγωγὸς μὲν ἐπὶ στιγμὴν πρέπει νὰ λαβῆται ὅτι πρὸς αὐτὸν ἰσχυρὰ εἶναι τὰ ὄρατα πάντων. Ἐν τῇ καθ' ὅλου συμπεριφορᾷ καὶ ἐν ταῖς συνδιαλέξεσιν αὐτοῦ ἀπορρογῆται ἐπιμελῶς τὸ ὡς ἀγροῦσιν τρόπον καὶ τὸ ἀγροῦσιν ἐκφράσει. Μερικώτερον δὲ προτιμῆσθαι ὁ παιδαγωγὸς ἀδρότητα καὶ εὐπροσηγορίαν πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Οὕτω πως παρέχει ἐλάχιστον πεπαιγμένον τῆς εὐγνωμοσύνης, ἐν ὁποίῳ αὐτοῖς ἀντ' ἧς ἰσχυροῦνται αὐτῷ ἰσχυροῦσιν παραδιδόντες ἀρετικώτερον παρακαταθήκη, τὰ τέκνα, εἰς χεῖρας αὐτοῦ. Ἐνώπιον τοῦ παιδαγωγοῦ ἴστωσιν ἴστω πάντες ἀνεξαρτήτως οἱ γονεῖς. Προσιχίτω δὲ ὁ παιδαγωγὸς μὴ προσηγορῆσαι οἱ ἐκνοήσῃται αἰτίαν εὐκοσμητικῆς τινός,

προσιχίτω μὴ ἐπιδοκνήσῃται πρὸς αὐτὰ ὑπερμέτρον συγκαταθήσει, ὡς θεωρεῖ ἀναρροστοὺς εἰς ἄλλας, καὶ μὴ ἀξιοῖ τὰ τέκνα αὐτῶν πλείονος εὐνοίας καὶ προσηγορίας, ὡς ἐν ἐναντίῳ περιπτώσει διαπράττει ἰσχυρὰ, προκαλοῦν τὸν ἠθικὸν ὄλεθρον τῆς σχολῆς διὰ τοῦ κλονισμοῦ τῆς τάξεως καὶ τῆς ἰσότητος. Ὁ παιδαγωγὸς ὀφείλει νὰ ἐπισκέπῃται τοὺς γονεῖς, μόνον ὡςὶκς ἡ ἐπίσκεψις αὐτῶν ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀγωγῆς τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ. Οἰοῦσιν ἐννοεῖται ὅτι ἡ ζήτησις καὶ ἡ διὰ πληροφάνειας περὶ τῆς καθ' ὅλου ἐργασίας, τῆς διαγωγῆς, τοῦ χαρακτήρος καὶ τοῦ προσηγορῆσθαι τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἐν τῇ καθ' ὅλου ἐργασίᾳ νὰ εἴπῃ καλὸν πρὸς πατέρα ἢ πρὸς μητέρα περὶ τοῦ τέκνου αὐτοῦ. Ἐν ταύτῃ περιπτώσει, ὡς λαλῆσαι πρὸς προσηγορῆσθαι ὡς εὐμενῆ καὶ φρόνηται, ὡς ἡ φιλοσοφία ἐκείνῃς ἐκδηλοῦται περὶ τὸ φιλοσοφῆσθαι, ἡ δὲ φήμη τῶν ἰσχυροῦσιν τοῦ παιδαγωγοῦ μεγαλοπνεύμενη κατ' ἐπίσκεψιν, διαδίδεται ὁ παῖς εἶναι ἐκ τῶν πρώτων μαθητῶν αὐτοῦ, ἡ δὲ ἀλλοτρίως μετ' αὐτοῦ πολὺ κομμάτι τὸ κομμάτι τοῦ παιδὸς πνεῦμα καὶ παρεμποδίζει πᾶσαν αὐτοῦ πρόσῃ. Ἄλλ' ὁ παιδαγωγὸς ἀρροῦσθαι ἐπιμελῶς νὰ ἀπονεμῇ ἐπαινον εἰς φιλοσοφῆσαι καὶ φιλοσοφῆσαι μαθητῆν, ἀποθερροῦσθαι αὐτόν, ὡς ὀφείλει νὰ ἀνεύρη τὸν τρόπον, δι' αὐτὸν

εἶπερ τὴν ἀλήθειαν χωρὶς νὰ παραβλάψῃ αὐτῶς ἢ ἄλλως τὸν παῖδα.

Ἄν δ' ἀπεναντίας ὁ παιδαγωγὸς πρόκειται νὰ ἐκθέσῃ τοῖς γονεῦσι πράγματα ἐντὶ εὐταξίας περὶ τοῦ τέκνου αὐτῶν, οὐδαμῶς νὰ λάβῃ προφυλάξεις, ὅπως εἶπερ μὲν τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐξέσῃ πρὸς τοῦτο τὴν πρέπουσαν ὁδόν. Καὶ πρῶτον μὲν ἄς ἀναγκάσωσιν οἱ γονεῖς ἐν τῷ τρόπῳ καὶ τῇ ἐκφράσει αὐτοῦ πόσον λυσιτελεῖ διὰ τὸ τέκνον αὐτῶν καὶ τὸ μέλλον αὐτοῦ. Ἡ στάσις καὶ ἡ φωνὴ τοῦ παιδαγωγοῦ δὲ καταστήσῃσιν ἥττω ἀπότομον τὸ κτήρημα, ὅπως μάλιστα νὰ κατενόηκῃ. Ὅποια δυστυχία, ἂν ὁ παιδαγωγὸς φαίνεται ἀπολέσας τὴν ὑπομονὴν καὶ προσβιβάσειν ἀτιμικῶς ἐκ τῆς διαγωγῆς καὶ τῶν παραπτωμάτων τοῦ παιδός; Ὅποια δυστυχία, ἂν ἡ ὀργὴ καὶ ἡ μῆνις εἰκονίζωνται ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ἂν οἱ λόγοι αὐτοῦ ἀποπνέωσι τὰ πάθη ταῦτα, ἐπάγοντα τότε τὴν ἔσθιν τοῦ ἡρώδου ἐνὶ καρδίᾳ αὐτοῦ, οὕτως εἶναι ἄξιός ὁ μαθητὴς αὐτοῦ ἔστω καὶ παιδείας.

Ὁ ταῦτος τρόπος τοῦ παιδαγωγοῦ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐξαπατᾷ τοὺς γονεῖς· ἢ ἐκ τούτου γενωμένη δυσπιστία καθιστᾷ ὑπόπτως τὰς καταγγελίας αὐτοῦ, καὶ, τὸ χεῖριστον, οἱ γονεῖς, ἀνταποδιδόντες ὀργὴν ἀντὶ ὀργῆς, διατίθενται ἐχθρικῶς πρὸς αὐτόν.

Ἄλλ' ἂν ἐν ταῖς δειναῖς ταύταις περιστάσεσιν ὁ παιδαγωγὸς ἱμπνέται ὑπὸ τῆς ἀβροροσύνης καὶ τῆς εὐπροσηγορίας, αἱ χειρονομίαι, οἱ λόγοι καὶ πάσαι αἱ ἐκφράσεις αὐτοῦ ἢ πείσωσιν τοὺς γονεῖς ὅτι πατριτικῶς σκέπτεται περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ τέκνου τῶν.

Ὅσοις ἐξ ἑξίνος ἢ ἐντόπιός τις προσέρχεται ἵνα ἐπισκεψθῇ τὴν τάξιν ἐν ἣ διδάσκει, ἄς μὴ ἐκπλήττεται, ἄς μὴ προσπαθῇ νὰ ἐκπλήξῃ δι' ἐπιδείξειον, λαμπρῶν μὲν συνήθως, ἀλλὰ ματαίων. Τὸ κλιῶς ἐκτελεῖν τὸ καθήκον, τὸ διδάσκειν κατὰ συνείδησιν καὶ μετὰ ζήλου πάσαις τὰς ἡμέρας καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἴτε ἡ λαμπροτέρα ἀπόδειξις τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς δραστηριότητος αὐτοῦ. Καλιῶς δὲ ἐκτελεῖ τὸ διδακτικὸν αὐτοῦ καθήκον, ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ μὲν γραμματικοὶ καὶ σύντακτικοὶ καθότις εἶνε τὸ μίσον, σκοπὸς δὲ εἶνε ὁ πιστοποιεῖν τοῦ ρητοικοῦ τῶν διδασκομένων διὰ τῶν ἱεροῶν, τῶν περιχορήτων ἐν τοῖς βιβλίοις. Ὁ διδάσκαλος, ὁ περιοριζόμενος εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ μίσου καὶ παροῦ, τὸν σκοπόν, ἐπιζητεῖ τῶν ἀκούων τὰ παιδιά νὰ θραύσῃ κέρυκα καὶ μὴ ἐπιτρέποντι ποτὲ αὐτοῖς ὅπως φάγωσι τὸν οὐρανὸν κυρῖνα.

Ὅποια πηγὴ παραμύθιας καὶ εὐφροσύνης ἢ ἀπομύνησι τοῖς παιδαγωγοῖς, τοῖς γινώσκουσιν τὴν

ἄξιον αὐτῆς ! Ἐὐτοῦχος ὁ παιδαγωγός, αὐτῶς τὸ ἔργον εὐρίσκειται ἐν ἁρμονίᾳ τοιαύτῃ πρὸς τὸν μόνον βίον ! Τὸ ζῆν ἐν ἀπομονώσει εἶναι παραινέσις, ἣν ὑποτίθεται αὐτῷ ἡ φρόνησις, ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ προσωπικὴ αὐτοῦ ἀξιοπρέπεια. Εἶναι ἐν τῶν ἀρίστων μέτῳ πρὸς ἀποτροπὴν τῶν κινδύνων καὶ τῶν ἀποπημάτων, ὑπ' ὧν ὄνεται, νέος ὢν μάλιστα, νὰ παρεκσυλῆ. Ἄλλ' ἡ ἀγάπη αὐτῆ τῆς ἀπομονώσεως δὲν πρέπει νὰ ἀγῆ εἰς τὴν ἀγριότητα ἢ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς ἀνικησίαν. Ἄπειρος ! Ὁ παιδαγωγός δεῖ εὐχεστῶς νὰ ἴσταται πρὸ ἑαυτοῦ καὶ νὰ ἐξετάσῃ ἂν καθίσταται εἰς κρείττων ἑαυτοῦ πρὸς θεοὺς ὢν θεοίων του. Οὗτος ὁ σκοπὸς τῆς ἀπομονώσεως τῆν δὲ μόνωσιν ὁ παιδαγωγός ὄνεται νὰ ἀνευρίσκη ἐν τοῖς ἀγροῖς, ἐν τῇ ἐξοχῇ. Ἐκεῖ ἂς κατοικῆ, ἐκεῖ ὄνεται εὐκλερῆ, ἂς ὁδηγῆ συνεχῶς τοὺς μαθητὰς προσπαθῶν νὰ μεταδώσῃ αὐτοῖς τὴν πρὸς τὴν ἐξοχὴν κλίσιν. *Οἱ πολλοὶ τῶν ἐν ταῖς σχολαῖς τῶν πόλεων σπουδαζόντων εἰς τὴν τέχνην τῶν ἀγρῶν, προωρισμένα νὰ ἐπανελάβωσιν εἰς τὰς ἐστίας αὐτῶν καὶ ζήσωσιν ἐν τοῖς ἀγροῖς μέχρι τέματος τοῦ βίου.* Ἄλλ' οἱμοι ! Πόσα εἶνε τὰ ἐπαστρέφοντα τὸν προωρισμὸν τούτον ! Ἀνόητος κενοδοξία, ἀπατηλὴ φιλοδοξία, ὠθῶσι συνήθως τοὺς τοιοῦτους νέους νὰ καταλίπωσι τὸ πατρικὸν ἀρο-

τρον καὶ τὴν πατρικὴν καλῶσιν καὶ ὁρμῶσιν εἰς τὴν πόλιν. Συρρίουσιν ἐκεῖ, ἐκφυλλίζονται, ἀποβάλλουσι τοὺς μικροὺς αὐτῶν πόρους, καταστρέφουσι τὴν ὑγιάν σῶματός, καὶ ψυχῆς καὶ ἐπιθεώκοντες φαντασιώδη εὐδαιμονίαν, βυθίζονται εἰς γῆρας κακιδαιμονίας, εἰς τὸν βράβρον ὕλητος καὶ ἄληκτῆς ἀθλιότητος, ἀγευστα μένοτες εἰς τὸν αἰῶνα τῶν ἐπιθέτων τοῦ τραγικοῦ μὲν, ἀλλ' ἀγροῦ, ἄγροος καὶ εἰρηρικοῦ ἀγροσικοῦ βίου. Ὁ παιδαγωγός ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ ταῖς ἐξοχαῖς ἂς παριστῆ ὡς ζωντῶν χρωμάτων τὰς τοιαύτας συμφορὰς τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ, ἀποτεινόμενος εἰς τὴν κρίσιν αὐτῶν, ἂς ἐποδοικιῆ τὰ ἀληθῆ αὐτῶν συμφέροντα συγγενῶν τῆν ἐκφυλλίσιν, ἣν ὑρίσκειται ἐν ταῖς πόλεσιν ὁ ἀγροδοκίτης παῖς πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν, ἣν ὑπέσχονται αὐτῷ οἱ ἀγροῖ.

Ὁ ἀγαπῶν νὰ συγκινηθῆ τὸν ἑαυτοῦ νῦν συνεχῶς ἐντὸς ἑαυτοῦ, ὁ ἄνθρωπος, ὃν ἐνασμενάζει τις πλάττων ὡς πρότυπον παιδαγωγοῦ, εἶνε ἐμβριθὴς καὶ προσεκτικὸς ἐν τε ταῖς ἐξωτερικαῖς αὐτοῦ ἀσχολαῖς καὶ ἐν αὐταῖς ἐπι ταῖς διαχύσεσιν αὐτοῦ.

Οὐδαιμίαν ἐπίδειξιν, οὐδένα πίταγον ποιᾷται, ἀλλ' ἐπικρατεῖ εἰς ἐν αὐτῷ γαλήνην, ἀταραξίαν καὶ ἀπλοικὴ ἀξιοπρέπεια. Φεύγει τὰς δημοσίους συνα-

θροίσεις, τὰς θορυβώδεις διαχύσεις καὶ παιδικὰς, τοὺς κούφους τρόπους, τὰς βιαίας ἀκρίσεις, τὴν θόρον *J. X.*, ἅτινα δὲν συνήθουσι τῇ ἀναγκαίᾳ ταῖς πνευματικαῖς ἐργασίαις γαλήνῃ καὶ τῇ ἀπαραιτήτῃ τῇ παιδαγωγῇ σοβαρότητι. Αἱ διαχύσεις τοῦ παιδαγωγοῦ, δεῖν ἐπιτερίληφται νὰ ἀπολαθῇ τοιαύτας, νὰ εἶνε κατὰ τὸ ἐνὸν ἰσωτερικαὶ καὶ ἐνδύμοχοι, καὶ τοιαύτας παρέχει αὐτῷ ὁ οἰκογενειακὸς βίος, ὁ ἄρ' ἐστὶ συναρμολογημένος τῇ πρὸς τὸν μονήρη βίον κλίσει καὶ διπλοπλοξῶν τὴν ἀξίαν τῶν διαχύσεων τούτων. Ἀναγκάσει ψυχγωγικὴ θὰ διαποικίλλωσι τὰς διαχύσεις ταύτας διὰ δὲ τῆς καλλιέργειας τμήματός τινος κηπαρίου ὁ παιδαγωγὸς θὰ εὖρη ἄνοιον πνευματικὴν καὶ ἀσκησιν σωματικὴν ἐκ τῶν ὑγειονομιῶν. Εἰς ταῦτα θὰ προστίθενται καὶ αἱ μετὰ τῶν μαθητῶν ἐκδρομαί, περὶ ὧν οὐδέποτε κἄν μερμηῶσιν εἰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ τοῦ γένους ἡμῶν διέποντες θέλουσι νὰ μανθάνωσιν ὅτι διδασκαλοὶ καὶ μαθηταὶ ἀπὸ πρωίας μέχρι νυκτός εὐρίσκονται κλεισθέντες ἐντὸς τῶν τοίχων τῶν σχολῶν, ἀνεπνέοντες ἐντὸς αὐτῶν τὸν μεροληυτικὸν ἀέρα, πτόνοντες τοὺς πνεύματα, αὐτῶν ἐν συνεχεῖ διδασκαλίᾳ ἢ κόπτοντες ὄργῃ, παιδιῶν, ὀσθήμασι, ἀγωνιῶντες ἐπὶ τῶν μαθητικῶν καθησμάτων. Δυστυχία εἰς τὸν διευθυντὴν σχολῆς, ἂν ἄγῃ συνεχῶς εἰς τὴν ἐξοχὴν τοὺς μα-

θητὰς αὐτοῦ, ἂν ἀρίνη αὐτοὺς νὰ ζωογονῶνται ἀναγκάσκοντες ἐν τῇ ἐξοχῇ τὸ σφοδρὸν βιβλίον τῆς φύσεως ἢ νὰ κατακλιῶνται ἀκρωμένα τῆς μυστηριώδους καὶ μητρικῆς αὐτῆς φωνῆς. Φροντίζομεν νὰ μανθάνωμεν κατὰ μῆνα πῶς κόπτονται οἱ Εὐρωπαϊκοὶ τὰ ἐνδύματα καὶ γαλιότους θεωροῦμεν τοὺς φέροντας ἐνδύματα τοῦ περιουτοῦ σερμεθ, ἀγνωστοὺς ἐξ ὅλης ἢ καὶ μανθάνοντες ἀδιαφοροῦμεν περὶ τῶν μέσων καὶ τρόπων δι' ὧν κατορθοῦσιν ἐκεῖνοι νὰ διατεροῦσι τὴν ἰσορροπίαν τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν ἰκανοτήτων τῆς νεολαίας αὐτῶν. Ἄλλ' ἄτις.

Αἱ ἐκδρομαὶ τοῦ παιδαγωγοῦ σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἄς γίνωνται ὅσον ἐκαστὶ συναγέστερον, καὶ ἄς ἐγῶσι σκοπὸν ὁρισμένον τὴν ἀνάγκησιν τῶν σωματικῶν δευάριων, ἄς διὰ τὴν ἐνδύλεχὸς πνευματικὴν ἐργασία καταρῶμισκεν προῶρος.

Ὁ παιδαγωγὸς ἀποσυρθεὶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ ἢ ἐνασχολούμενος εἰς ἰσωτερικὰς ἐργασίας, δεῖν θὰ μεταβαίη συνεχῶς εἰς εἰκόσις γὰρ ἐπισκέψεων. Ἀναντιρρήτως συγχωρεῖται αὐτῷ ἢ μᾶλλον καθήκον αὐτοῦ εἶνε νὰ ἐπισκέπτεται ἰδίῳι τοὺς γονεῖς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ τούτο θὰ γίνηται μόνον χάρις τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδῶν ἢ χάρις ἀεροπροσέτης. Καὶ ἐντὸς δὲ τοῦ ὅριου τούτου αἱ ἐπισκέψεις ἀ-

νάγκη νὰ εἶνε σπάνια. Ὑπερβαίνων ὁ παιδαγωγὸς τὸ μέτρον, διακινεῖ ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ δαπανᾷ τὸν ἑαυτοῦ χρόνον, νὰ διασκεδάσῃ ἀκαθῶς ἐργίαν καὶ ἐκθέτῃ τὴν ἑαυτοῦ ἀξιοπρέπειαν. Καὶ διὰ τούτων καὶ δι' ἄλλους λόγους προτρέπομεν τὸν παιδαγωγὸν νὰ ἀπέχῃ ἐν ταῖς ἐπισκεψαίς ταύταις πάσης εὐκωχίας, συνειμένης νὰ ἔχῃ ὀλιθυρῶς συνεπίαιας.

Ἡ μελέτη πρέπει νὰ εἶνε ἡ καρτεριότητα καὶ προσομιαιότητα ἐνασχόλησις τοῦ παιδαγωγοῦ μετὰ τὰς ὥρας τῆς διδασκαλίας καὶ τὴν ἀπαραίτητον πρὸς ἀνάκτησιν τῶν σωματικῶν δυνάμεων ἀσκησιν. Ἡ μελέτη εἶνε καθήκον ἐπιβαλλόμενον αὐτῷ ὑπὸ τοῦ συμπεριόντος τῶν μαθητῶν του καὶ συνεταίει πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν μαθημάτων καὶ εἰς τὴν προκοπὴν τῆς σχολῆς. Ἐπιπέτῃ δὲ τούτου μὴ ἡ μελέτη δὲν εἶνε ἡ προσομιαιὴ σπουδὴ καὶ τὸ ἀγλαίωμα τοῦ μοιήρου βίου; Δὲν εἶνε τὸ τελευταίον καὶ ἡλικιωτικὸν φιλητικὸν κατὰ τῆς ἐργίας καὶ τῶν παρεμπροσθέντων αὐτῆς ἐναπνευστικῶν κακῶν; Εἶθε πᾶς παιδαγωγὸς νὰ ἀνάγῃ καὶ διατηρήσῃ ἐν ἑαυτῷ ἀσβεστον τὸ ἱερὸν τοῦτο πῦρ, τὸν θεῖον ἱερὸν τῆς μελέτης! Κατὰ μὲν τὰς γλυκείας καὶ παρεμπροσθέντικας στιγμὰς, ἡ ἀγαλλίασις αὐτοῦ διὰ τῆς μελέτης θὰ διπλασιασθῇ, κατὰ δὲ τὰς ὀλιθυρῶς ὥρας, εἰ λύπαι αὐτοῦ θὰ κα-

ταπρυθῶσι καὶ θὰ ὑποχωρήσωσι μετ' οὐ πολὺ εἰς ἰδέϊαν γαλήνην.

Τὸ σπουδαιότατον μέρος τοῦ ἔργου τῆς ἀγωγῆς εἶνε ἀναπνευστικὴ ἢ ἠθικὴ διάπλασις. Ὅθεν ὅ,τι καλύτερον καὶ εὐγενέστερον ἀπόκειται τῷ παιδαγωγῷ νὰ ἐπιτελέσῃ εἶνε ἡ καθαρσις τῆς καρδίας τῶν παιδίων, τὸ διευκολύνειν τὴν ἐν αὐτοῖς ἀνάπτυξιν τῶν ἀρετῶν κλιμακῶν, τὸ ἐμπνεύσειν ἐν αὐτοῖς τὰς καλὰς ἐξέσεις καὶ τὸ παρασκευάζειν τὴν ἀσκησιν ἀνεπιλήπτου διαγωγῆς. — Ἀλλὰ πῶς δύναται νὰ κατορθώσῃ τούτο ὁ παιδαγωγός, ἂν μὴ καὶ αὐτὸς εἶνε καθαρὸς, ἂν ἡ διαγωγή καὶ τὸ ἠθὸς αὐτοῦ μὴ εἶνε ἐνωτέρου φύγου, τοῖμῳ δ' εἰπεῖν, ἀνώτερου ὑποπίαιας;

Πῶς ἴσθαιεν εὖραι ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας αὐτοῦ τὸ μόνον ἐκεῖνο τῆς ἐκφράσεως, τὸ ἀκαταμαχητικὸν ἔλακρον, καὶ τοῦς διαπύρους καὶ ἐλευθερικῶς ἐκείνους λόγους, τοῦς ἐπιθυμῶντας τὴν ἀρετὴν καὶ καθιστάντας αὐτὴν θεληματικὴν καὶ προσομιαιήν; — Ἀλλ' ἡ ἀγνοία τῶν ἠθῶν αὐτῷ ἔξαρκεῖ, οὐδὲ δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀνευ εὐσεβείας, ἧτις εἶνε ἡ πρακτικὴ ἀσκησις τῆς θεοσεβείας. Ἐπὶ τῶν ἀσφαλεστῶν θερησκευτικῶν πεποιθήσεων θεμελιώνεται στερεὰ γρηστά ἠθῆ. Δυσχωρήθησαν πολλοὶ ὅτι ἐκτός τῆς θερησεβείας δυνατὸν νὰ ὑπάρξωσι πραγματικῶς γρηστά ἠθῆ. Ἐπιθέμενος νὰ τὸ πιστεύσω. Ἀλλὰ δὲν

λέγουσιν ἔμειν οὗτοι πόσον ἤθελον διεκρίσει καὶ πόσον βέβαια ἤθελον εἶθαι τὰ τοιαῦτα χρηστὰ ἦθῃ; Δὲν ἤθελον ἄρα γε συμβῆ ἡ συνειδήσις τοῦ τοιαῦτα χρηστὰ ἦθῃ ἔχοντος παιδαγωγοῦ νὰ υποχωρήσῃ ἐνώστε εἰς ταραχὴν καὶ νὰ μὲνῃ τεταραγμένη, ἕως οὗ βεβαιωθῶν ἐπιτελεῖ ἀποσβεσθῆ; Τί, τότε θὰ ἀπολώσῃ τὴν ἰσχύιν εἰς τὴν ἐξουθενώσαν αὐτοῦ βούλησιν; Τίς τότε θὰ δυναθῆ νὰ ζωοποιήσῃ τὴν σβενουμένην λιμπάδα τῆς συνειδήσεως τῆς; Ἄν εἴε ἀθρησκός, ἂν δὲν γνώσκη νὰ ἀνεβῆ τὴν ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐπικαλούμενος τὴν θεϊκὴν ἀντίληψιν, θὰ δυναθῆ μὲν νὰ ἀγωνισθῆ ἐπὶ τινα χρόνον, ἀλλ' ἐν τέλει θὰ υποκύβῃ.

Ὅποιον σκανδάλον! Νὰ εἶνε τις παιδαγωγὸς ἀθρησκός! Φαγτικῶστε ἄνθρωπον, ὅστις, καίπερ ἐν γνώσει πάντων καὶ αὐτῶν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ μὴ πιστεύων εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας καὶ θεολογῶν τοῦτο ἀπὸ δυσκολίας, ἐπαναλαμβάνει ὅμως τὰς θρησκευτικὰς ταύτας ἀληθείας ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ἰδρύσεως καὶ ἐξηγεῖ αὐτάς! Ταῦτα ποίων δὲν ὀφλισκάνει σὺν τῇ ἀπιστίᾳ καὶ γέλωτι;

Ἄλλὰ διδύσθη ὅτι ὁ τοιοῦτος παιδαγωγὸς κατ' οὐδὲν εἶνε αντικείμενον δημοτίου σκανδάλου καὶ ὅτι οἰαδίποτε καὶ ἂν εἶνε τὰ πραγματικὰ καὶ τὰ κεκρυμμένα αὐτοῦ ἦθῃ, ἡ φαινόμενη αὐτοῦ διαγωγή εἶνε χρηστὴ εἰς τὰ ὅμματα πάντων, ὅς ὃ

εἰπεῖν, καὶ κρείστων ὑπονοίας. Νομίζετε ὅτι καὶ οὐσίας ἔχόντων τῶν πραγμάτων, δύναται ὁ τοιοῦτος παιδαγωγὸς νὰ διδάσκη τὰς ἀληθείας τῆς θρησκείας, γὰρ εἰς ἡ ἀκούη ἀπαύστως ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας αὐτοῦ τὴν φοβερὴν ἐκείνην φωνήν. «Ἵποκριτὰ, ὑποκριτὰ, ὑποκριτὰ!»

Βέλομα, καταχθηνικωτάτη αἰσχρουργία! Νὰ εἶνε τις ἀθρησκός, νὰ μὴ ἔχη θρησκευτικὰς πεποιθήσεις καὶ νὰ διδάσκη τὰς θρησκευτικὰς ἀληθείας. Ἀνθρωπικὸς χρηστός, σπουδαῖος, γενναῖος, τίμιος, δύναται νὰ ὑποκριθῆται ὑπὸν πρόσωπον; Τὰ πάντα δὲν ἤθελον ἀνοστατωθῆ ἐν αὐτῷ; Ὅποιος αἰσχος, ὅποιος ἐξαυτελισμός, νὰ ὑποκρύπτηται, νὰ ὑποκρίνηται, νὰ ἀπατῆ!

Τίνα ἀνέργειαν ἤθελον ἔχει οἱ λόγοι τοιοῦτου ὑποκριτοῦ; Τίνα ἀποτελέσματα ἤθελον ἔχει λόγοι διὰ τῶν γυλιῶν μόνον ἀπαγγελλόμενοι, ἢ, ὅπερ τὸ προκείμενον, λόγοι ἐξεργασμένοι ἐκ τοῦ μυθοῦ διεφθαρμένης καὶ ἀκαθάρτου κενόσεως; Ἄν τις δύναται νὰ ἐξεπιστήσῃ τὴν ἄλλοις, οἷόςποτε κατορθῆ νὰ ἐξαπατήσῃ ἐκυτὸν. Ἄλλ' ἴσως εἶπη τις, ἀρκεῖ ὅτι ἡ κεκρυμμένη αὐτῆ διαγωγή τοῦ παιδαγωγοῦ δὲν προξενεῖ σκάνδαλον. «—Σκάνδαλον; Πόση μείζον θὰ εἶε τοῦτο, ἔταν ἰπιστῆ ὁ καιρὸς καὶ φανῆ ἡ ἀλήθεια! Διότι ἡ ἀλήθεια θὰ φανῆ, μὴ ἀμφιβάλλετε περὶ τούτου, καὶ τοιοῦτον

ἀπροσδοκῆτως θά γείνη ἢ φανέρωσι αὐτῆς, ὥστε τὰ ἀριστα προφυλακτικὰ μέτρα ὅν ἤθελον δουρῆθῃ νά παρεμποδίσωσιν αὐτήν. Ἐν μόνον ὑπολείπεται τῶ ἀθροσκι καὶ ἀνθίσιμ παιδαγωγῆ, νά ἐγκαταλίπη ὅτι τάχιστα τὸ ἔργον, νά μὴ ἐγγίσῃ τὰ ἀξία εὐλαθείας παιδαγωγικὰ καθήκοντα.

Βεβαίως εἰ ὀφείσεται ὅν ἐπιβάλλονται, οὐδὲ δύναται τις νά ἐκδύσῃ τῆν συνείδησιν ἀνθρώπου. Ἄλλ' ὅταν σπάλλῃ τι ἐν ἐπιγνώσει ἑκάστου καὶ ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ἀμβάλῃ αὐτοῦ ἔχῃ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις, ὅν εἶναι ἀνανόρη καὶ βδελυρῶν τὸ νά ἀναλαμβάνῃ ὃ μὴ ἐχῶν θρησκευτικὰς πεποιθήσεις καὶ ἤθελν τὸ τοῦ παιδαγωγοῦ ἀξίωμα ;

Τι δύναται νά περιμένη παρὰ τοιοῦτου παιδαγωγοῦ ἢ κεινοῦ ; Τι δύναται νά περιμένη παρὰ τοιοῦτου παιδαγωγοῦ ἢ σχολῆ ; Ἀσέβειαν πρὸς τοὺς ἔργω παιδαγωγοῦντας τὴν νεολαίαν, διαβολὰς, συκοφαντίας, λοιδορίαν πᾶσαν, δηλητηριώδη διδασκαλίαν καὶ τὰ παρόμοια. Ἀποβλέψατε δὲ πρὸς τοὺς ταῦτα ποιῶντας

Ἄνθρωποι μὲρρωσιν μὲν ἔχοντες εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἔρημῆται, ἀντικαθιστάντες τοῖς ἐκθέμοις μέσοις τοὺς εὐθεῖς τὸν χαρακτῆρα ἀνδρας, παιδάρια μεστὰ οἰήσεως, κόμπου, ἀλαζονείας ἀυλλίζοντα τοὺς κώνωτας καὶ λειθιηροῦντα, ὑ-

ποτακίζοντα τοὺς ἀρεταῖς, χρηστοὺς καὶ ἀνεπιδείκτους ἀνδρας, ἀσχημονοῦντα, παρακεκνημένα, τὸν ἐγκέφαλο σαστισμένα, ἀκκιζόμενα καὶ ἀντὶ πρακτικῶν ἀρετῶν καὶ βίου παιδαγωγικοῦ ἐπιδοκνῶντα τοῖς κεινητοῖς τὰ τευχία αὐτῶν, ἢ τὰ σχολία καὶ τὰ διπλόματα αὐτῶν τῆ νεολαίᾳ τοῦ χαρτίου τοῦτον κῆνος ἀνδρῶν κομφεῦόμενα, περιρροῦντα τοὺς ἀνδρας οὔτινας, τὰ μὲν πτυχία τῶν χρηστῶν καὶ φιλοτίμων παιδαγωγῶν θεωροῦσιν ὡς ἐκῶματα παραίτερο βίου καὶ διδασκαλίας θεορίτου, τὰ δὲ πτυχία τῶν τιοῦτων ἀνδρῶν προσηράλαια ἀνηθείας ἢ δηλώσεως ἐντύπου πρὸς πανακτιῶν ἱκανῶν νά θερῶ εὐνοσι πᾶσαν νότον ἢ ἀρρωστίαν.

Ὁ ἕλιον λοιπὸν νά ἐπιδοῆθῃ εἰς τὸ παιδαγωγικὸν ἔργον ὀρεῖται νά ἀνεμολογήσῃ τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις. Ὅποια ἢ ὑπερῆς τοῦ παιδαγωγοῦ τοῦ μὴ ἔχοντος ἀργῆς, τοῦ μὴ ἔχοντος θρησκευτικὰς περιγορίας ! Τις πλείοτερον τοῦ παιδαγωγοῦ ἔχει χάριαν νά ἀνακακίξῃ καὶ ἐνισχύῃ τὴν γενναϊότητα αὐτοῦ ; Πρὸς τίνα δὲ ἢ κατακλιμαπτεμένη αὐτοῦ φυχῆ θέλει ποιητῶσαι ἐξαιτουμένη βοήθειαν, ἂν ὁ Θεὸς εἴω μακρὸν τῆς καρδίας αὐτοῦ ; —

Ἡ δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς ἀγάπη τοῦ παιδαγωγοῦ εἴω ἢ βᾶσις καὶ αὐτῆ ἢ οὐσία τῆς διδα-

σκαδίας και τοῦ παιδαγωγικοῦ ἐν γίνεσι ἔργου.

Ἄπαντα τὰ τὴν ἀγωγὴν συνιστάντα στεριάζονται ἐπὶ τῆς πρὸς τοὺς παῖδας στοργῆς τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης τῶν παίδων. Οἱ παῖδες ἀγαπῶσιν αὐτὸν, ὅτι γινώσκουσιν ἐξ ἐνστίχτου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκ πεποιθήσεως ἀσφαλούς. ἢ ἀρύνονται ἐκ τῆς ἰδίας πείρας, πόσῃ αὐτὸς ἀγάπην καὶ ἀγαθότητα ἔχει πρὸς αὐτούς. Τὸ πρῶτον δ' ἀποτέλεσμα τῆς πεποιθήσεως ταύτης καὶ τῆς εὐλακρυνούς αὐτῶν ἀγάπης εἶναι ἡ πρὸς τὸν παιδαγωγὸν ἀπερίφραστος αὐτῶν ἐμπιστοσύνη. Εἶνε ποτὲ συντόν νὰ φαντασθῶσιν ὅτι αὐτὸς ἀπατάται, ἢ ὅτι θέλει νὰ ἀπατήσῃ αὐτούς; Οὐχί! Αἰσθάνονται ἐν τοῖς μυγίλοις τῆς καρδίας αὐτῶν ὅτι ἡ μέριμνα τοῦ ἀληθοῦς αὐτῶν συμφέροντος εἶναι ὅτι περισπούδαστον ἔχει ὁ παιδαγωγός.

Ὅτι ὁ παιδαγωγός ζητεῖ παρὰ τῶν παίδων εἶναι ἐπίπονον καὶ ἴσως δυσάριστον δι' αὐτούς, ἀλλ' ὅμως δὲν διστάζουσι νὰ ἐκτελέσωσιν αὐτό, οὐδέ ἡ ἰδέα ἐπέργεται ποτε αὐτοῖς ὅτι οὐκ ἔστι νὰ ἀθετήσωσιν ἢ νὰ ὑπεκρίνωσι τὸ οὕτω σκεπῶς διαγεγραμμένον αὐτοῖς καθήκον. Ἐκ τοῦ συναισθήματος λοιπὸν τῆς πρὸς τὸν διδάσκαλον ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης γεννᾶται ἡ αὐθόρμητος εὐπειθεία. Ἴδού δὲ ὅτι ἐπὶ τῆς ἀγάπης θεμελιούται ἡ μά-
λιστα ἀδιακριτοῦ καὶ τῶν ἐξουσιῶν, ἡ μά-

λιστα ἀπόλυτος, ἡ ἡδυστάτη καὶ ἄριστα ὀργανω-
μένη. Ἡ εὐπειθεία τῶν παίδων εἶναι μεμιγμένη
μετὰ τίνος εὐαρσεκείας. Τί δύναται νὰ ἀρνηθῶσιν
οἱ παῖδες εἰς τὸν παιδαγωγόν, ὅν πρᾶγματι ἀγα-
πῶσι; Θεβαίως οἱ παῖδες δὲν λογιζονται καθ' ἑ-
αυτούς ταῦτα πάντα, ὅτι δὲν ἀναίσχουσι τὴν ἑ-
αυτῶν καρδίαν· ἀλλ' ὅπερ κρεῖττον, ἔχουσιν ἐν
ἑαυτοῖς τὰ συναισθήματα ταῦτα καὶ διαρρυθρίζουσι
πρὸς αὐτὰ τὴν διαγωγὴν αὐτῶν. Οὕτω τὴν ἐν τῇ
ἐκπληρώσει τῶν καθήκοντων αὐτῶν πικρίαν θά
ματρύσῃ παρήγορος θερμότης. Αἱ γυνεκαὶ ἀσκή-
σεις τῆς ὄλης σχολῆς καὶ οἱ ἐκάστου μαθητοῦ
ἐργασίαι θὰ φέρωσι τὴν σφραγίδα τῆς περιθώρου
καὶ αὐθόρμητος εὐπειθείας καὶ εὐαρσεκείας, ἐφ' ὧν
βασίζεται ἡ ἀκρίβεια, ἡ καριοκότης, ἡ ἐπιμέ-
λεια, ὁ ζήλος, ἡ ἀσφαλὴς πρόοδος, ἡ ἀνίπτου-
σις τοῦ νοητικοῦ καὶ ἡ βελτίωσις τῆς καρδίας.

Ἄλλ' ὅπως τύχη τις οὕτως ἐπαθρομητοῦ σκοποῦ καὶ κινήσῃ τὴν ἀγάπην τῶν παίδων, τίνας εἶναι χρεῖαι; Εἰπομεν ἤδη νὰ ἀγαπᾷ αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ἀγαπᾷ αὐτοὺς πρᾶγματι. Ὁ ὅρος οὗτος δυνατὸν νὰ φανῇ εὐκόλος, ὅτι περιλαμβάνεται ἐν συναισθήματι φυσικῶ καὶ ἰδαῖ. Πόσον ὅμως ὀυσεκπληρωτος εἶναι! Δυσεκπληρωτος ὅτι ἐν μόνῃ τῇ ἀπαρχειάστῃ φυσικότητι ὑπάρχει. Ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ πρὸς τὰ παῖδα ἀγάπη εἶναι συναισθήματα μὴ

μεταδίδόμενα, ἐν ἧ περιπτώσει οὖν ὑπέρχουσι. Ὁ μὴ ἔγων τὰ συναισθητάτα ταῦτα, ὅσον καὶ ἂν ὑποκριθῆ, δὲν θὰ δυναθῆ νὰ ἐξαπατήσει τὰ παιῖα.

Ἄλλ' ἰδοὺ τὸ ἀκανθώδες καὶ εὐχθρὸς κινδυνώδες μέρος τοῦ ζητήματος. Ἀνομιλόλεκτος εἶνε εἰς ἄκρον σπουδαῖον νὰ πισθῶσιν εἰ παιῖας περὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς ζωῆς καὶ βαθεῖας στοργῆς τοῦ παιδαγωγοῦ, ἀλλὰ πρέπει νὰ παρατηρήσωσιν αὐτήν. Πῶς ; ἔστω βέβαιος ὅτι θὰ παρατηρήσωσιν αὐτήν. Μηδὲν μέρμηνα καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν θὰ κατερθῶσ, νὰ πείσῃ τοὺς παιῖας, ἔστω καὶ ἐπιπλήττων καὶ τιμωρῶν αὐτοῦς, περὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης.

Τῶν παιδαγωγῶν λέγομεν ἡμεῖς· εἴγετις ἀγαθὴν καὶ στοργικὴν καρδίαν ; Τοῦτο ἀρκεῖ. Ὁ Θεὸς τὸ ἐφ' ἑαυτῷ θὰ σὲ ἐμπνεύσῃ, θὰ σὲ διηγήσῃ. Ἄγου ὑπὸ τῆς ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τῆν ἀγαθὴν σου εὐσίην νὰ ἐνεργῆ ἐλευθέρως ἐπὶ τῆς ὠθήσει τοῦ Αὐτοῦ. Ἐν μισοῖς περιστάσεισι ἡ ἀγαθότης σου θὰ φανερωθῆ τοῖς παισὶν ἐφ' ἑαυτῆς καὶ ἐν ἀγνοίᾳ σου. Ἐπί τῆ ἡσυχίᾳ τῶν ἐπιτηγῶν τῶν ὑπὸ σὺ διδασκόμενων παιῶν, ἐπὶ τῆ διαλάμφῃ τῆς καρδίας αὐτῶν θανείας, ἐπὶ τῆν ἀγαθὴν κινήσει τῆς καρδίας αὐτῶν, ἡ ἐνδόμυχός σου χαρὰ θὰ διαζωγραφηθῆ ἐπὶ τῶν χαρακτήρων τοῦ προσώπου σου, ὅπερ θὰ ἀκτινοβολήσῃ χαριέντως. Τότε οἱ ὑπὸ σοῦ

μαρτυρούμενοι παιῖδες θὰ συκιοσθαιθῶσιν ὅτι τὸ μέλλον αὐτῶν, τὸ ἀγαθὸν αὐτῶν εἶνε ὁ μόνος πόθος σου, ἡ μόνη μέριμνά σου. Ἄν δὲ ἡ λίαν φυσικὴ ἐν τῆ ηλικίᾳ αὐτῶν κρυφότης ἀναφανῆ, ἂν παραπτωιὰ τι σπουδαῖον συμβῆ, ἢ τῆς φυγῆς σου ὁδὸν θὰ εἰκασθῆ ἐπὶ τῆς φυσιογνωμίας σου καθιστῶσα αὐτὴν σοβαρὰ καὶ περίλυπον, ὃ δὲ νεαρὸς πταίστης θὰ ἀναγκῶ ἐν αὐτῇ τῆν ἐκτροχίαν τῆς ἀθυρίας, θὰ ἐμπουῖ σὲ ἢ λάθῃ, τὴν τάξεως καὶ τὸ οἰκρὸν στάδιον, ὅπερ παρασκευάζει ἑαυτῇ.

Καὶ αὐτὴ θὰ ἡ πρόθυμος μέριμνα, μεθ' ἧς παρακολουθεῖς παντὶ τῶν ἀφορῶντι εἰς τὸ εἶ εἶναι τῶν παιῶν, δὲν λανθάνει αὐτοὺς. Δὲν λανθάνει τοὺς παιῖας ἡλικίᾳ διατιθίμενος, ὅταν βλέπῃς αὐτοὺς εὐθύρους, διαπυθνεύμενος τῆς αἰτίας τῆς ἀθυμίας αὐτῶν, ἀποσυγῶν διὰ τὸς ἐπισκεπητούσας ἐπ' αὐτοὺς ἀσθενείας, ζητῶν μετ' ἐνδιεμέροντος πληροφροῦν περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῶν, μεταβαίνων πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἀσθενούντων καὶ ἀποδείνων τοῖς πύσχωσιν ἢ τοῖς τεθλιμμένοις ἐξ αὐτῶν παρεμυθητικὸς ἢ ἡδαις λόγους.

Ὅτι δὲ ἐρωμένως συντελεῖ εἰς τὸ πείσαι τοὺς παιῖας περὶ τῆς ἀφιλοερδοῦς καὶ πραγματικῆς στοργῆς σου εἶνε ἡ ἀπροσωποληψία. Ἄν ἡθελας στρίψει τὴν προσοχὴν σου ἰδίᾳ πρὸς τινὰς μόνον παιῖας διακρινομένους ἐπὶ φυσικῇ κοσμιό-

SISMANGIOLIO

τητι, κρείττονι οἰκογενειακῇ ἀνατροφῇ καὶ ὑψηλο-
τέρῃ τῶν γονέων περιωπῇ, ἂν κατὰ προτίμησιν ἡ-
θέλει ἐπιμεληθῇ αὐτῶν, ἐνθαρρύνει αὐτοὺς καὶ δεί-
ξει πλείονα δι' αὐτοὺς συγκοτάσασιν, τατέλασται!
Οἱ λοιποὶ παῖδες θὰ πιστεύωσιν ὅτι ἡ ἀγάπη σου
συμβουλεύεται μόνον τὰ ἴδια αὐτῆς συμφέροντα,
ὅτι μόνον περὶ τοῦ ὀφελουέντός σε ἢ εὐαρεστούν-
τος μερηνῆς, ὅτι ἡ ἀγάπη σου ὄν εἶνε γνησίᾳ,
ὄν εἶνε ἀγάπη...

(Ἐπίγραμμα)

© SISMANOGIJO

SISMANOGGIO
MIGLIORIO